

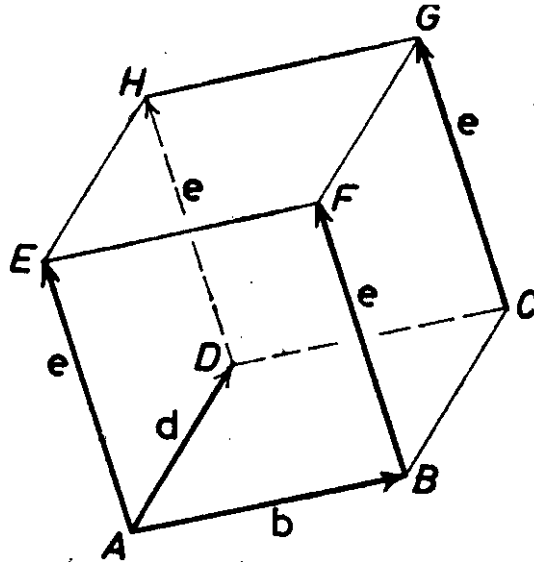
Fel fogjuk használni – amit a megjegyzések keretében be is bizonyítottunk –, hogy az $\mathbf{r}(r_1, r_2, r_3)$ és az $\mathbf{u}(u_1, u_2, u_3)$ koordinátáival adott két vektor akkor és csak akkor merőleges, ha

$$r_1u_1 + r_2u_2 + r_3u_3 = 0.$$

Legyenek egy $ABCDEFGH$ kocka egy lapjának A, B, C, D csúcsai egész koordinátájúak, a kocka élének hossza a szintén egész szám, az A -val szomszédos harmadik csúcs E . Azt kell belátnunk, hogy E, F, G, H is egész koordinátájú. Elég belátnunk, hogy pl. az \vec{AE} vektor koordinátái egész számok, hiszen E, F, G, H koordinátáit úgy kaphatjuk, hogy A, B, C , ill. D koordinátáihoz hozzáadjuk \vec{AE} koordinátáit.

Legyenek az $\vec{AB} = \mathbf{b}$, $\vec{AD} = \mathbf{d}$, $\vec{AE} = \mathbf{e}$ koordinátái

$$(b_1, b_2, b_3), \quad (d_1, d_2, d_3), \quad \text{ill} \quad (e_1, e_2, e_3).$$

Ezeket úgy kaphatjuk, hogy a B, D , ill. E pont koordinátáiból kivonjuk A koordinátáit. A \mathbf{b} és \mathbf{d} vektor koordinátái tehát egész számok, és azt kell belátnunk, hogy \mathbf{e} koordinátái is azok. A \mathbf{b} és \mathbf{d} vektorok hossza a , és a vektorok merőlegesek, tehát koordinátáikra teljesül, hogy

$$(1) \quad b_1^2 + b_2^2 + b_3^2 = a^2, \quad (2) \quad d_1^2 + d_2^2 + d_3^2 = a^2, \quad (3) \quad b_1d_1 + b_2d_2 + b_3d_3 = 0.$$

Az \mathbf{e} vektor merőleges \mathbf{b} -re is, \mathbf{d} -re is és a hosszúságú, tehát

$$b_1e_1 + b_2e_2 + b_3e_3 = 0,$$

$$e_1^2 + e_2^2 + e_3^2 = a^2.$$

$$d_1e_1 + d_2e_2 + d_3e_3 = 0,$$

Az első két egyenletből kifejezhetjük e_1, e_2, e_3 -at, de ezt a $\mathbf{3}$ adatot a két egyenlet csak egy k közös szorzó tényező erejéig határozza meg. A számításokat elvégezve azt kapjuk, hogy

$$e_1 = k(b_2d_3 - b_3d_2), \quad e_2 = k(b_3d_1 - b_1d_3), \quad e_3 = k(b_1d_2 - b_2d_1).$$

A vektor hosszát kiszámítva

$$(4) \quad a^2 = k^2 \{b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 + b_3^2d_1^2 + b_1^2d_3^2 + b_1^2d_2^2 + b_2^2d_1^2 - 2b_2d_2b_3d_3 - 2b_1d_1b_3d_3 - 2b_1d_1b_2d_2\}.$$

Bontsuk a kivonandókat 2-2 egyenlő tag összegére és a másik két tag egyikének, ill. másikának egyik részével közös tényezőket emeljük ki. Ekkor a kivonandó így alakul

$$\begin{aligned} & -b_2d_2b_3d_3 - b_3d_3b_1d_1 - b_2d_2b_3d_3 - b_2d_2b_1d_1 - b_1d_1b_2d_2 - b_1d_1b_3d_3 = \\ & = -b_3d_3(b_1d_1 + b_2d_2) - b_2d_2(b_3d_3 + b_1d_1) - b_1d_1(b_2d_2 + b_3d_3) = \\ & = -b_3d_3(-b_3d_3) - b_2d_2(-b_2d_2) - b_1d_1(-b_1d_1). \end{aligned}$$

Az utolsó lépésben mindhárom tag második tényezőjére a (3) összefüggést alkalmaztuk. Eredményünket (4)-be beírva azt kapjuk, hogy

$$\begin{aligned} a^2 & = k^2 \{b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 + b_3^2d_1^2 + b_1^2d_3^2 + b_1^2d_2^2 + b_2^2d_1^2 + b_3^2d_3^2 + b_2^2d_2^2 + b_1^2d_1^2\} = \\ & = k^2 \{(b_1^2 + b_2^2 + b_3^2)(d_1^2 + d_2^2 + d_3^2)\} = k^2 a^4, \quad k^2 = \frac{1}{a^2}. \end{aligned}$$

Az e vektor koordinátái tehát:

$$\frac{b_2d_3 - b_3d_2}{a}, \quad \frac{b_3d_1 - b_1d_3}{a}, \quad \frac{b_1d_2 - b_2d_1}{a},$$

vagy ezek ellentettjei. Világos, hogy ezek racionális számok, azt kell belátnunk, hogy egészek.

Elég ezt a fenti hármadról belátni, mert egész szám ellentettje is egész. Elég továbbá egyik koordinátáról belátni, hogy az egész, mert akkor az indexek alkalmas cseréjével adódik a másik kettő egész voltának a bizonyítása.

Azt fogjuk belátni, hogy a koordináta négyzete egész szám. Tudjuk, hogy *ha egy racionális szám négyzete egész szám, akkor az alap is egész szám*. Az első koordináta számlálójának négyzetét fogjuk átalakítani:

$$\begin{aligned} (b_2d_3 - b_3d_2)^2 &= b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 - 2b_2d_2b_3d_3 = \\ &= b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 - b_2d_2(-b_1d_1 - b_2d_2) - b_3d_3(-b_3d_3 - b_1d_1) = \\ &= b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 + b_1d_1b_2d_2 + b_2^2d_2^2 + b_3^2d_3^2 + b_1d_1b_3d_3 = \\ &= b_2^2d_3^2 + b_3^2d_2^2 + b_2^2d_2^2 + b_3^2d_3^2 + b_1d_1(b_2d_2 + b_3d_3) = \\ &= (b_2^2 + b_3^2)(d_2^2 + d_3^2) - b_1^2d_1^2 = (a^2 - b_1^2)(a^2 - d_1^2) - b_1^2d_1^2 = a^2(a^2 - b_1^2 - d_1^2). \end{aligned}$$

Itt ismét két tagra bontottuk a kivonandót és egyszer az első, másszor a második két tényező szorzatát helyettesítettük a (3) összefüggésből adódó értékével, majd alkalmaztuk (1)-et, (2)-t és még egyszer (3)-at.

Azt nyertük tehát, hogy

$$\left(\frac{b_2d_3 - b_3d_2}{a}\right)^2$$

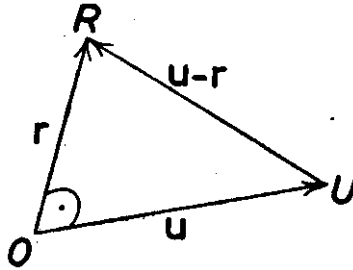
egész szám, és ebből – mint már említettük – következik az alap egész volta is. Ezzel a feladat állítását bizonyítottuk.

Megjegyzések. 1. A megoldás elején kimondott állítás így látható be: Az, hogy r és u merőleges egymásra, azt jelenti, hogy az ORU háromszög derékszögű (a 2. ábra betűzését használjuk), ez pedig egyenértékű állítás azzal, hogy a háromszög oldalaira teljesül Pitagorász tétele. Az $r-u$ vektor koordinátái $(r_1 - u_1, r_2 - u_2, r_3 - u_3)$, így a feltételt koordinátákkal felírva

$$\begin{aligned} r_1^2 + r_2^2 + r_3^2 + u_1^2 + u_2^2 + u_3^2 &= (r_1 - u_1)^2 + (r_2 - u_2)^2 + (r_3 - u_3)^2 = \\ &= r_1^2 + r_2^2 + r_3^2 + u_1^2 + u_2^2 + u_3^2 - 2(r_1u_1 + r_2u_2 + r_3u_3). \end{aligned}$$

Ez pedig valóban egyenértékű azzal, hogy

$$r_1u_1 + r_2u_2 + r_3u_3 = 0.$$

2. Aki ismeri a vektorok skaláris szorzatát, annak a most levezetett összefüggés jól ismert, aki pedig a vektoriális szorzatot is ismeri, az tudja, hogy az e vektor koordinátaiban k szorzói a vektorszorzat koordinátái, és azt is, hogy merőleges vektorok vektorszorzatának a hossza a tényezők hosszának a szorzata, esetünkben tehát a^2 . Így k vagy $\frac{1}{a}$ vagy $-\frac{1}{a}$. Ezeket felhasználva lényegesen lerövidül a megoldás.

3. A bizonyítás végén felhasznált tétel: ha egy racionális szám négyzete egész, akkor az alap is egész, a számelmélet alaptételének a következménye. E tétel szerint az egész számok törzstényezőkre bontott alakjában a tényezők sorrendtől eltekintve egyértelműen vannak meghatározva.

Valóban, ha egy v/w tört (v, w egész) nem egész szám, akkor w -nek van olyan p törzstényezője, ami v felbontásában kisebb hatványon szerepel, mint w -ében (esetleg egyáltalán nem szerepel). De

$$\left(\frac{v}{w}\right)^2 = \frac{v^2}{w^2}.$$

Az alaptétel szerint v^2 -nek és w^2 -nek nincs más prímtényező felbontása, mint amelyik a v , ill. w felbontásában szereplő prímelek hatványkitevőinek kétszerezésével keletkezik. Ekkor azonban p a v^2/w^2 tört nevezőjében is magasabb hatványon szerepel, mint a számlálóban, tehát ez a tört sem lehet egész szám.